

С Т А Н О В И Щ Е

за дисертацията на Ерхан Рамаданов Ахмедов „Модернизацията на Китай през втората половина на XX в. и първото десетилетие на XXI в. (до управлението на Си Дзипин)”

към катедра „Приложна и институционално социология“ на ПУ „П. Хилендарски“
за присъждане на научната и образователна степен „Доктор” в професионално
направление 3.1 „Социология, антропология и науки за културата”

от доц. д-р Андрей Бунджулов, катедра „Икономическа социология“ на УНСС

Дисертационният труд е структуриран в увод, три глави, три приложения и заключение в обем от 290 стр. Първата глава има въвеждащ характер и разглежда основните теории за модернизацията. Втора и трета глави са посветени на модернизацията в Китай в периодите 1949 – 1978 г. и 1978 – 2012 г., като ключово значение по оценката на самия автор има третата глава. Приложените интервюта, както и няколкото обобщени показатели за развитието на Китай, набавят допълнителен контекст в изследваното поле. Така предложената структура се опитва да съчетае проблемния и хронологичния подход на изложение.

Актуалността на темата произтича от безпрецедентното развитие на Китай през последните десетилетия, нарастващата му роля в съвременния свят на фона на кризата и разпадането на социалистическата система в Източна Европа в края на 80-те и началото на 90-те години и последвалата криза на западния неолиберален капитализъм в началото на новия век; специфичния модел на модернизация, възприет от китайското ръководство по времето на Дън Сяопин и продължен от неговите наследници, на съчетаване на пазарни реформи, стимулиране на частната инициатива и инвестиции, отваряне към Запада, развитието на елементи на капитализъм при съхраняване на ръководната роля на комунистическата партия в рамките на опита за запазване на принципите на социализма (т. нар. социализъм с китайска специфика). Китай се опитва да съчетае „несъчетаемото“ от

гледна точка на западния наблюдател: капитализъм и социализъм, приемственост и радикалност в подходите, възстановяване на цивилизационната и културна традиция с търсенето на отговор на новите предизвикателства.

Макар и да предизвиква нарастващ изследователски интерес, което намира израз в многобройната литература и в развитието на научни дисциплини и изследователски центрове в полето на китаистиката, „китайското чудо“ остава сякаш все още неразгадано и непредвидимо, неподатливо и неподдаващо се на класически модели на интерпретация. Имайки предвид тези обстоятелства, мисля, че изборът на изследователски методи (вторичен анализ на данни от изследвания и публикации в интернет), както и подбора на литературата в приложената библиографията са достатъчно представителни и съответстват на целите и замисъла на автора.

Според мен положителна оценка заслужава стремежа на дисертанта да излезе отвъд класическите модели на интерпретация и описание на модернизационните процеси в Китай; амбициозното формулиране на целта и задачите на дисертационния труд, заложен в увода на дисертацията – анализа на „китайския случай“ в цялата му комплексност и неklasичност. Разбира се, не може да не си дадем сметка за предизвикателството, пред което изправен изследователят както от гледна точка на особеностите на „китайската стратегическа култура“, „концептуалната пропаст“ между Китай и Запада, така и на необходимостта от внимателно проследяване на моментите на специфично съчетание между конфуцианство и марксизъм (комунистическа идеология), приемственост и развитие в поколенията управленски елити. Налагането в случая на предварително зададени модели и решетка от показатели (индикатори) изисква удържане на китайската специфика проблематизации на мисленето на външния наблюдател, не просто адаптиране на всеки един от показателите (индикаторите) на модернизационно развитие, а тяхното преработване, доколкото във всяко отношение – икономическо, политическо, социално, културно – на преден план изпъква спецификата, уникалността на китайския модернизационен модел.

Споделям като цяло изходната теза и ориентацията, прокарана в дисертационното изследване, че КНР през втората половина на миналия век и началото на новия век реализира специфичен модел на модернизационно развитие, макар тук да трябва, според мен, да се направи уговорка – доколко става дума за „догонващ“ модел, чийто образец в

началото е сталинистският модел, който по-късно е трансформиран в много по-радикален вариант и който в следващите етапи бива заменен от собствен път на развитие, съчетаващ социализъм с елементи на капитализъм и отваряне към Запада и света. Всъщност дешифрирането на този специфичен (*не просто „догонващ“*) модел е основният залог и предизвикателство пред дисертационния труд – доколко китайският модернизационен модел е всъщност „догонващ“ (а може би „изпреварващ“ развитието?); доколко и в какъв план китайското ръководство е възприело и възприема в началото Сталиновия модел (съветския социализъм), а сетне Запада (модерният западен капитализъм) като свой модернизационен образец; доколко и в какви аспекти самият китайски модел служи (и може да послужи) като модел за останалия свят, каквато роля впрочем Китай е играл преди векове в съвършено различни исторически условия, а по-късно в периода след Втората световна война в средите на ляво настроената западна интелигенция и студентите, както и сред страните от постколониалния „трети свят“. Вероятно това е свързано с обстоятелството, че китайското ръководство, макар и да използва някои елементи, не е следвало нито съветски, нито западни модели, а на всеки етап се опитва да развива свои уникални подходи и да търси свой път.

Споделям също авторовата теза, че „китайският случай“ не може да бъде адекватно анализиран и разбран през призмата на класическите, модернизационни теории и на класическите (универсални) критерии и индикатори – икономически, политически, социални и културни; че е необходим комплексен подход при неговия анализ, при който тези критерии и индикатори следва в значителна степен да бъдат преработени и адаптирани към особеностите на китайската ситуация. Разбирам и амбицията на Ерхан Ахмедов да следва подобен подход, както и при формулирането на основната цел и тринадесетте задачи, които той си поставя в началото на своето изследване. Подкрепям основния извод за спецификата на китайския модел като съчетание на приемственост и радикалност в промените, ролята на цивилизационния и културния фундамент (конфуцианството) в съчетание със специфичен прочит на Марксовото идеологическо наследство (и на Лениновото, що се отнася до НЕП, доразвито и обогатено с качествено нови моменти, каквито са например т. нар. свободни икономически зони).

И доколкото заявените цели и задачи на дисертационния труд са амбициозни, в този план могат да се потърсят и възможностите за развитие на подобен изследователски проект,

най-вече чрез удържането на заявената нагласа за търсене на собствената специфика на китайския модернизационен модел. В тази връзка може да се формулират и някои препоръки:

- Да се обмисли и формулира по-прецизно тезата за „догонващият модел“ на китайска модернизация от гледна точка именно на нейната специфика и неklasичност.
- Дисертационният труд би спечелил, ако богатия исторически (фактологически) материал бе още по-детайлно анализиран в дълбочина (на места дисертационния труд звучи описателно, реферативно; усеща се дефицит на социологически анализ на собствената специфика на китайското развитие – нека не бъркаме тук комплексния със социологическия подход на анализ).
- Връзката между първата и останалите две глави не е достатъчно органична, остава по-скоро на декларативно равнище.
- Приносите в края на дисертацията са формулирани твърде схематично и общо – би могло по-добре да се очертаят собствено приносните моменти (попадения), каквито има в дисертационния труд и за които отчасти вече стана дума – открояването на спецификата на китайския път.

В заключение изразявам становище, че написания от Ерхан Ахмедов дисертационен труд отговаря на изискванията и критериите за присъждане на научната и образователната степен доктор по социология и с убеденост предлагам на уважаемото научно жури да подкрепи такова решение.

18 януари, 2019 г.

Доц. д-р Андрей Бунджулов